

СРПСКА ЦРКВА ЈЕ – СРПСКИ НАРОД СА ХРИСТОМ*

Оче Атанасије, цео Ваш досадашњи живот посвећен је Богу, Цркви и Српском народу. Шта је било одлучујуће у том Вашем опредељењу?

На једно такво питање није лако одговорити, поготову што се дотиче оних најинтимнијих тајни човековог живота. У сваком случају, сигуран сам да Бог промишља о свима нама, па у том Његовом промислу имао је, из љубави Своје, и неко место за мене. Ја сам уверен, и тако то доживљавам, да је љубав Божија према човеку уопште, па и према мени малом и грешном, била одлучујућа у том мом опредељењу.

Сада, кад на одстојању посматрам извесне моменте свога живота, видим како је то било заиста више дело љубави Божије него неке ту моје пресудне улоге. Наравно, не значи то да није било и мог избора на овом животном путу - идењем за Господом Христом, ступањем у службу у Његовој Цркви, служењем Богу и народу у коме је Бог дао да се родим.

Било је, дакле, и неке моје улоге, али ја са благодаран Богу, и мислим да је то највеће што човек може да доживи, да благодари Богу за љубав Његову свеопшту према целом човечанству, и за Његово истинско човекољубље. Јер није узалуд Христос, у свим нашим црквеним химнама, назван Једини Човекољубац. Хвала Богу што је нашао и за мене место у тој Својој љубави. Хвала Му до неба, што каже наш народ, а ја и кад бих имао не знам колико живота поново би их Христу посветио.

Шта Ви мислите о нашем монаштву: јуче, данас, сутра?

Монаштво је један велики благослов Божији Цркви својој. Оно је, по својој суштини, укључено у саму бит, у саму срж Цркве Христове. Оно је хришћанска основа, првобитна хришћанска жеђ коју је Христос изразио оним речима: „Иштите најпре Царство Божије и правду Његову, а све остало ће вам се додати“ (Мт. 6,33). Монаси су изразити Богоискатељи, Христоследбеници попут Апостола, попут Мученика хришћанских, попут свих истинских Боготражитеља, Богољубитеља.

Монаштво је током историје, конкретно током 4 века, добило своју спољашњу организацију, кад су настали манастири као веће заједнице, или

* Интервју дат у Стокхолму (Шведска) за часопис “ Светосавље” , Видовдански број, 1987.

кад су се појавили пустињааци, као издвојени од света подвижници, у пустињама, планинама и гудурама земаљским (ср. Јевр. 11,38) .

Али, у сржи својој, монах је у ствари истински хришћанин који увек, на један пророчки и апокалиптички начин, боље рећи на један изразито хришћански начин, слободно узима извесну дистанцу наспрам света, не поистовећујући се са токовима историје, не апсолутизујући ову историју и кретање света, него са својом вером, љубављу и надом преноси у Есхатон – у Последње, у тајну Царства Небеског. Може се рећи, да кад год је монаштво цветало у Цркви, тад је Црква живела једним пуним животом, дисала пуним плућима. После прво-хришћанске мученичке епохе, монашка епоха је била та која је увек обнављала прави духовни живот у Цркви.

Није никакво чудно што је монаштво и мучеништво спојено, поистовећено у Цркви, и у сазнању Православљу. Мученици су „мученици крви“, а монаси су „мученици савести“. И једни и други су, дакле, сведоци Христови, који, како је то видео Јован у Апокалипсису, „иду за Јагњетом Божијим где год Оно пође., (14,4) . Они су у том погледу верни следбеници Јагњета Божијег, Господа Исуса Христа.

Међутим, то још не значи да монаштво собом покрива целу Цркву. Не, Црква је шира него што је сам монашки позив, или монашки живот, или пак манастир. Монаштво је у Цркви, а важно је истаћи да је оно од Цркве признато, прихваћено и одобрено као један дар, као харизма Духа Светога корисна по Цркву. У Православној Цркви то је од раније учињено са организмом Цркве. Монади и манастири увек су под локалним Епископом, никада нису изнад Епископа, изнад епархије. Они представљају једну заједницу, рецимо као једну парохију у епархији, подпадајући под власт Епископа, при чему нису нека надцрквена структура, а још мање ванцрквена.

На Западу је монаштво често претварано у редове (ордене), дакле у неке покрете и снаге које су губиле тај карактер привезаности за конкретну организацију Цркве, док је то на Истоку сачувано одувек и све до наших дана. Важно је такође истаћи да је и раније а и данас монаштво носило, чувало и будило у народу, посебно у нашем Српском народу, истинску веру и истинску духовност. Оно је сведок сталног присуства у народу Христа и Његове Цркве, пуног хришћанског идеала.

Монашке заједнице, као што су манастири (општежића), монашки литургијски живот, богослужења, монашка молитвеност, монашка непривезаност за земаљско, за блага, за имања, за новац, за положај, све то нас подсећа да смо ми хришћани само путници на овом свету ка Царству Небеском. Монаси су нека претходница у том погледу. Посебно у нашем Српском народу, манастири, односно монашке обитељи су имали и дан данас имају значајну улогу у просвећивању народа, у евангелизацији, у мисионарењу, у култури, у патриотизму и очувању свог народног и духовног идентитета.

Сећам се, студирао је после рата један монах на Филозофском факултету у Београду, па су му се једном приликом студенти подсмевали, а монах се достојанствено окренуо и, показавши им своју камилавку, рекао им је: „Ово вас је научило култури, јер да није било овога били бисте неписмени“.

У данашње време наши манастири су места где људи могу да нађу мира, да нађу тишине, да се исповеде, да чују реч Божију, и у исто време реч културе, праве духовне а и националне културе. Јер ту су наше фреске, наши рукописи, а да и не помињем остало непроцењиво благо наше које нам осветљава образ пред светом. А с друге стране, многи људи који због комуниста и природе посла којим се баве, а у жељи да не изгубе своје радно место (као на пример: просветни радници, па и људи на другим пословима), иду често ван места свог боравка, одлазе у манастире да се крсте, да се венчају, да се исповеде и причесте, да се нахране правом духовном храном, од чега после недељама и месецима живе. У том смислу су наши манастири опште Српске куће, дом Божији, али и дом људски, народни. Ја сам захвалан Богу што су наши манастири баш то били и остали до данашњег дана. Јер баш тиме се у ствари и продужује векован традиција наших средњовековних Српских манастира имајући једну суштинску мисију у нашем народу.

Ја сам једном приликом негде прочитао да је монах молитвеник за цео свет. Желео бих да нам нешто кажете о томе?

То је тачно и о томе би се могло доста говорити. Рећи ћу само нешто, укратко.

Данас сматрају Свету Гору за гнездо Православља или једно саборно место где се људи моле за цео свет а посебно за Православље и Православну Цркву.

Манастири и јесу домови молитве. Центар манастира, душа манастира, како је Св. Сава рекао у једном од својих типика, јесте богослужење. А све остало, сви остали послови су тело. Душа је тај богослужбени део. А душа богослужења је света Литургија за сав свет.

Монах је по свом позиву молитвеник. Он у неку руку стоји испред првих редова хришћанских у Цркви и моли се за цео свет. Монах у пустињи је удаљен од целог света, али у суштини је молитвеник за свет. У том смислу је сједињен са светом. Те везе су нераскидиве него што обично мислимо. Ако је удаљен од света, због његове молитвене привезаности за Бога, онда он том привезаношћу повезује и свет за Бога. Та је мисија монаха можда несхватљива, али спасоносна. Тек у оном свету ћемо схватити колико значи један молитвеник, као што је један монах, један литург, један свештеник пред Богом, за свет, за људе, за сву твар.

Оно што Апостол Павле каже у посланици Римљанима, при крају осме главе: „Сва твар уздише очекујући искупљење своје“, али то искупљење ће доћи кад се јаве прави, истински синови Божији. Монаси су ти који су

осетили тај позив да буду „деца Божија“, који су осетили да им је предано благодаћу Божијом да иду испред и, у неку руку, као што су Св. Сава, Св. Антоније и новији Светитељи, на пример Св. Серафим Саровски, да буду носиоци, продужиоци, оваплотитељи спасоносне мисије Христове, молитвеници наши пред Богом.

Монах прво почиње од свог срца, очишћењем свога срца. Тај свој део творевине он очишћује и приноси Богу као „чисту жртву“, а то је највеће што може да допринесе један човек за спасење света. Он у себи убија зло, убија порок, убија грех, убија смрт, побеђује ђавола, а тиме у ствари очишћује читаву твар. Тиме је започет препород, започето преображење твари кроз једног правог представника те твари, кроз једног монаха. На тај начин су димензије монашког служења или монашког дела у Цркви велике и имају спасоносне последице за читаву Цркву, а самим тим и за читав свет.

Недавно, у „НИН“ – у из Београда, један научник пише о народној медицини, помињући да су у манастиру Хиландару нађени преводи медицинских књига из ондашњег времена, уз напомену да је то био највећи ниво науке наслеђен из грчког, арапског и римског света и Византије, наслеђе целокупног старог античког света и искуства. Ти рукописи су стајали до 1953. г., када су пронађени. На ту тему би могао да докторира неки доктор медицине, али ми се чини да је та наша средњовековна хришћанска култура пре пропасти наше државе, на неки неразумљив начин запостављена, а уместо ње уводи се шунд култура са Запада – туђа култура. У сваком случају, као да је постојао страх од наше праве културе, која је била основа за сву нашу писменост и све што се створило вредно, створено је из те наше Хришћанске православне културе.

У вашем питању има већ доста садржаног одговора. Ја бих могао на то само да додам неколико речи.

Монаштво је по природи свога подвига упућено на комплетног човека, и са духовне и са телесне стране. Није чудо што је монаштво толико везано за пост, јер је пост, односно начин исхране, директно везан са људским како физичким тако и психичким бићем. Ми ћемо и кроз медицину доћи до закључка колико је исхрана важан фактор у нашем животу.

Монаштво је одавно увидело значај исхране, тј. поста. Један податак, који се скоро појавио у једном часопису, говори да смо ми у Средњем веку знали и користили око 200 биљака за исхрану. Сада се то свело на свега десетак биљака. Значи да смо раније више постили.

Данашња средства медицине са науком су отишла далеко испред исхране, али у међувремену нису нестале болести. Тачније, нестале су извесне, али су се у међувремену појавиле нове, невероватно опасне болести, пред којима човек остаје немоћан: на пример рак, у свим својим формама, па сида и друге болести. Јер, човечанство са својим прогресом носи и нове опасности

за себе, за своје и духовно и телесно здравље. Монаштво је са својим начином исхране једноставно. Монаси су се хранили, и хране се, практично оним чиме се и наши сељаци и дан-данас хране. То је углавном природна, више биљна храна.

С једне стране то, а с друге стране, монаси су носиоци једне другачије културе, човечије, хуманије него што је западна култура, која се често само скрива иза речи хуманизам. Међутим, питање је да ли је она стварно хумана, јер има у њој нечег отуђујећег за човека, нечег што човека алијенира.

Православна духовна култура је изузетно хумана, па је тиме и њена уметност хумана, њено сликарство, њена архитектура, њено поштовање човекове средине. Она није стварала еколошке проблеме, јер она поштује материју, поштује природу, поштује сву творевину Божију. Међутим, питање је како оживети ту православну културу. Ово питање остаје отворено, али је чињеница да та култура има шта да каже савременом свету. То је истинска духовна, богочовечанска култура.

Али, даће Бог, биће бољих дана. „Жив је Бог, и жива ће бити душа наша“.

Оче Атанасије, када смо код монаштва не можемо а да не споменемо име оца Јустина Поповића. Каква је улога о. Јустина у послератном монаштву?

Питање је сасвим умесно и о томе би се могло и требало више говорити. Отац Јустин још није довољно сагледан у свим својим димензијама, у целокупном значају како за монаштво, тако и уопште за Српску Цркву, за православни свет или боље речено за цео свет. Отац Јустин је једна изузетна појава, дар Божији нашем веку и нашем поднебљу. То је, по мом мишљењу, просто речено, једна нови Светитељ, али савремен нама. То је човек који је проживео и носио у себи проблеме савременог света и на њих одговарао из дубине свога православног бића. Он је много учинио и чини, и још ће више чинити, за Српску Цркву, Српски народ, Српско монаштво, као и за целокупно Православље. Треба нагласити да се све више шири његово поштовање у Православљу. Светогорци су му већ и Службу написали и неколико икона урадили. Сматрају га несумњиво за Светитеља. Може се с правом рећи да ми ту треба да се учимо од других, мада је, хвала Богу, и у нашем народу све више поштован. Народ све више осећа колики је његов значај на свим пољима, а на пољу монаштва поготову, на пољу православне теологије, на пољу духовности, православне културе.

Често се може прочитати у савременој штампи да се код нас све већи број младих окреће Цркви. Шта Ви мислите о томе?

Чињеница је да се млади код нас све више окрећу Цркви. Није захвално бавити се процентима, али са сигурношћу могу рећи да се око 80% оних који

се обраћају Цркви, обраћају из чисто религиозних побуда. Чињеница је да је протеклих деценија вера на бруталан а и на подмукао начин забрањивана и прогоњена. Међутим, и поред тога, глад и жеђ у душама младих није могла бити угушена. Бог је увек био и биће жив у Цркви Својој. Бог дела и буди те младе душе и оне показују (у корист своју) да су још увек живе. То је за младе један велики плус што су се сами почели обраћати и враћати све више Цркви. Имамо потресне случајеве крштавања младих и то све у већем броју. Они масовно почињу изучавати своју веру, студирају теологију, активно учествују у служењу у Цркви. Ми се надамо још већем одзиву младих, а њихова пробужена савест је доказ здравља Српског народа.

Наравно, има један проценат који прилази Цркви, а могао би се протумачити као израз реакције на постојећу друштвену, економску, политичку ситуацију у земљи. Али, како рекох, то је један веома мали број. Реакција није довољна за пуну веру.

Има један веома мали број људи који се, на изгубљеном животном путу, обраћају Цркви за помоћ. Међутим, Црква је мајка свих, она је за све од Бога створена. Али што је најважније, највећи број се обраћа Цркви зато што је истински гладан и жедан Бога Живога. А враћање Цркви је враћање Богу и себи и враћање свом народу.

Поједини политичари и идеолози марксизма, који покушавају да дискредитују, да другачије протумаче враћање тих младих људи Цркви, уствари потцењују те младе људе, па њихова реакција осим бруке за саме марксисте ништа више не постиже.

Да ли је Српска Црква данас спремна да прихвати те младе људе и да одговори на многа питања која их муче?

Српска Православна Црква се труди и отвара се према младима. Она је и сама састављена од младих. Највећи број наших верника, а поготову свештеника је углавном из тих млађих послератних генерација, рођених под тиранијом комунизма.

Ја сам рођен 1938 г. па сам запамтио да је мајка за време рата мене и брата облачила у сукњице како нас не би Немци покупили за таоце. Ми смо расли и васпитани после рата у тешким условима. Већ самим тим што нас има доста младих, ето, хвала Богу, и ти и већина ових људи овде, то је све доказ да је Црква била способна да нас прихвати, а она се и даље оспособљавала и труди на том пољу. Колико је Црква у свему томе успела питање је, али ипак треба истаћи да све наше немоћи у Цркви, Господ својом благодаћу надопуњује. То је благодат Божија, благодат Духа Светога која дела и ја верујем да ће се наћи људи који ће још више одговорити потребама младих који прилазе Цркви.

Шта Ви мислите, да ли је Српска Православна Црква у повољнијем положају у земљи или пак у иностранству?

Мислим да је Српска Православна Црква и у тежем и у повољнијем положају у земљи, јер је она ту код куће, у свом народу, вековима укорењена и нико и ништа је не може искоренити. Могу чак да кажем, и то је моје дубоко уверење, Српска Црква је сам Српски народ са Христом, то јест она је та душа Српског народа, она је тај Божји народ у својој најдубљој бити. Ниједна друга струја, било политичка, било идеолошка, или не знам како већ да се назове, не изражава Српски народ тако као што га изражава Српска Црква.

Без основа и успеха су покушаји дисквалификације од стране комунистичких политичара и идеолога марксизма, који мисле да је то „претензија на власт“, да је неприхватљиво поистовећење Цркве и нације. То су новије политичке паролe и оне су за једну другу употребу измишљене. Ми смо свесни да је Српски народ у корену своје православној народ. Још нам душа народна није отуђена од Цркве. Међутим, не значи да је све добро и прихватљиво оно чиме народ живи. Али, Црква је управо зато да крштава народ, да га оцрквењује, да га охристовљује, како је говорио отац Јустин. С правом се може истаћи да је наша Црква у својој мисији у далеко повољнијем положају у земљи него у иностранству. Ви сте у Дијаспори буром историје и невољама разних врста избачени на бурно море туђег света и туђих средина, где се борите и за некакав биолошки статус, где се борите да зарадите за живот, да помогнете своју сиромашну родбину, своју Цркву у земљи. Морам истаћи да је вама двоструко теже. С једне стране, искорењени сте, отуђени од родне груде, а с друге стране бачени сте у једну нову средину којој морате да се прилагодите. Међутим, радује ме, јер видим да су вам очи стално уперене ка Отаџбини, и, како рече владика Николај, хранимо се не из саксија него са њиве која је наш народ у својој матици, у својој Отаџбини, у својој Цркви. Зато смо ми у повољнијем положају. Истичем још једном да је добро што се ви из Дијаспоре старате да одржите што бољи однос са Црквом у земљи, што доказује и ваш позив упућен мени да дођем, на чему вам се од срца захваљујем.

Имате ли неку поруку нашим људима који живе далеко од Отаџбине?

Порука има увек, али је основна порука да буду добри православци, чиме ће бити и прави Срби и прави људи. Бити православан за мене није никакав луксуз, већ је то аутентично доживљавање човека јеванђелског, човека Божијег. Други и не постоји као истински човек. Постоји, како је говорио отац Јустин, полчовек, качовек. Тек јеванђелски, Божији човек, Боголики, Христовлики човек је прави човек. Бити православан значи бити аутентичан, прави човек, макар у подвигу, ако не у достигнућу, у путу ка

достигнућу. То је већ велика ствар. Тиме ће већ наш човек бити и прави Србин и све остало добро што уз то иде.

Понављам ону монашку поруку која је и вечна Јеванђелска па и данашња: „Иштите најпре Царство Божије и правде Његове, а све остало ће вам се придодати“ (Мт.6,33). То је онај основни православни завет-наш Косовски завет: оријентација за Царство Небеско, за вечну Србију, а не само за ову пролазну. У сваком случају и ова земаљска нам је драга и мила, јер смо се у њој родили и прво видели Божији свет, али будимо увек окренута лица ка оној вечној Небеској, у ствари ка Царству Христовом. То је наше Косовско опредељење.

Како је ово видовдански број, жеља нам је да Вас на крају запитамо, како Ви као свештеник и као историчар гледате на Косово 1389. г. а како данас?

Ускоро ће бити 600 година Косовске велике драме и трагедије-Косовске битке. Надам се да ће тај догађај бити достојно прослављен од нашег народа, наше Цркве, па и државних установа.

Косово је тешко у пуноћи оценити. Оно представља једну од наших историјских кључних тачака. У сваком случају, велики догађај у коме се показао један велики хришћански народ, у ком се показала она косовска етика, косовски завет српски, или као што је оно Шантић рекао: „Ми знамо свој пут, пут Богочовека“. То нам је давало снаге да издржимо петвековно турско ропство. Дало нам је снаге да дочекамо Карађорђев устанак, препород-обнову и васкрс Србије, као што је то лепо рекао Његош. Карађорђе је „Крстом закрстио Србију“ и васкрсао је опет Крстом, тј. Христовим Васкрсењем.

У данашњој ситуацији Косово је поново на крсту, поново представља један велики моменат у историји Српског народа. Оно је данас у веома тешком положају и оно је заиста на свом Великом Петку. Ми хришћани се надамо да увек после Великог Петка долази Васкрсење, па сматрамо да Косово није изгубљено, као што ни Велики Петак није био губитак и не може бити за нас хришћане. Ми се молимо Богу и од Њега очекујемо да, као што је увек од Великог Петка чинио Васкрсење, тако учини и сада. Само да и сада с Косовом будемо уз Христа.

Наша је ту велика одговорност, Како и свих Срба уопште, посебно Срба православних, а поготову свештеника. Ја сам на Косову често био и осећам да не помажемо онолико колико можемо, колико се може помоћи нашем живљу тамо. Највећа помоћ је да сви будемо са Христом Распетим и Васкрслим.

Ипак, ја са надом гледам и са окренутим лицем к Богу осећам да Косово стоји и сведочи о непролазности хришћанског морала читавог једног народа. Сва та страдања која се данас дешавају ка Косовском живљу,

младом и старом, све те тираније које спроводе албански тирани, све ће то, ја се надам, Српски народ издржати и опстати.

Рекосте да се припрема четврто или пето издање Ваше књижице „Од Косова до Јадовна“. Да ли радите још нешто о Косову?

Да, тачно је. Ово наредно што радим биће историјски научно изграђено и добро документовано. Оно ће исто бити веома потресно својим непатвореним сведочењем о старом српском карактеру Косова.

Ми смо у свом Апелу пре неколико година писали јасно: ми не кажемо да је Косово само наше, али је несумњиво наше, српско. Ми не желимо никога да вређамо, никога да кињимо, никоме да се светимо, али исто тако сведочимо да нисмо ни дошљаци, странци и скоројевићи на Косову. Кости докосовских, а поготову косовских и покосовских Мученика и дубоки темељи наших цркава и манастира, свете мошти уграђене су у Косово, као и кости и крв најновијих невиних страдалника на Косову све до данашњег дана. Могу да кажем да су то тапије које су далеко јаче него што мисле неки, и да то може да замени нека политичка решења, која се могу наметнути и једноставно нас ставити пред свршен чин. За Бога политичка решења то нису последње речи. Јер ми знамо да је више пута у историји Косово изгледало испражњено, па се опет обнављало и оживело. А то је зато што је оно увек живо у души Српског народа, то је његова и наша велика снага. То је наша Света Земља.

Тај ваш нови рад демантује оне ваше речи: „да је о Косову тешко и мислити а камо ли писати“ ?

То је тачно, али све што је тешко достојно је човека и човек треба да се труди да баш то уради. Лако је радити на лаком.

Хвала вам оче Атанасије на овом разговору!

Богу хвала!

У разговору учествовали (и са траке скинули)
Божији раб Константин и свештеник Рафаиловић Владислав